

МУАЛЛИМ ХАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҲ

Илимий-методикалық журнал

2023

1/3-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоғарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хам хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

Karimjonov A. “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” asosida boshlang‘ich ta‘lim tizimini takomillashtirish davr talabi	308
Matupayeva Sh. Z. Inklyuziv ta‘limning imkoniyati cheklangan bolalar uchun ijtimoiy ahamiyati	312
Ochilov F. I. Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga tabiiy-ilmiy bilimlarni o‘rgatish imkoniyatlari	319
Jabborova O., Sapparbayeva D. Boshlang‘ich ta‘lim nazariyasi diagnostikasi	327
Sultanov T. M. Ilk boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasining muhim jihatlari va izohi	335
Maxmudova D. M., Mirxalilova N. A. Funktsional savodxonlik tushunchasi va uni shakllantirish usullari	340
Ochilov F. I., Ashurova F. S. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tabiiy-ilmiy bilimlar hamda mustaqil o‘qish ko‘nikmalarini shakllantirish usullari	347
Hikmatov I. M., Ochilov F. I. Bo‘ljaj boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini ma‘naviy-ma‘rifiy faoliyatga tayyorlashning innovatsion texnologiyalari	355
Rustamova N. X. “Boshlang‘ich ta‘limda yosh fiziologiyasi va gigiyenasi” fanining ahamiyati	364
Usmonova Q. S. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tankidiy fiklashni shakllantirishda pedagogik – psixologik integratsiya va uzluksizlik	370
Karshiyeva D. E. Boshlang‘ich ta‘lim sotsiologiyasi mazmuni	376
Abdurashidov A. Maktabgacha ta‘lim pedagogikasining dolzarb muammolari	382
Назирова Г. М. Ривожлантирувчи марказ: Халқ қўшиқлари ва ўйинлари болаларда миллий ғурур ҳиссини тарбиялаш воситаси сифатида	392
Эсонова М. А. Практическая деятельность детей в дошкольном образовательном учреждении	402
Арсланова Г. Дж., Панкина М. С. Воспитание национальных и общечеловеческих ценностей у младших школьников	409
Арсланова Г. Дж., Сытина Н. В. Инклюзивное обучение в начальном образовании	414

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ХӘМ СПОРТ

Alimardonov A. N. “Bolalar sportini rivojlantirishda milliy o‘yinlarining ahamiyati”	419
Alimov Q. A., Daminov I. A. Sog‘lom turmush tarzinining tarixiy rivojlanishi va uning mohiyati	425
Toshbayev X. Y. Maktabdan tashqari jismoniy tarbiya va sport ishlarini amalga oshirishning takomillashtirish yo‘llari	430
Jo‘rayeva S. B. Kurashchi qizlarning trenirovka jarayonida texnik tayyorgarligini takomillashtirish yo‘llari	434
Mengliboyeva O. A. Халқ педагогикасида болаларнинг ўйини ва унинг тарбиявий аҳамияти	438
Toshboev B. SH. Sport tibbiyotida qo‘llaniladigan tibbiy nazorat usullari	443
Alimov Q. A., Xo‘jayev O‘. X. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining chaqqonlik sifatlarini tarbiyalashda muvofiqlashtirish qobiliyatini rivojlantirish texnologiyasi	446
Xo‘jayev A. Q. Kuchli tayyorgarlik vositalaridan foydalangan holda yosh erkin kurashchilarning texnik tayyorgarligini takomillashtirish metodikasi	451
Payg‘amova S. Qisqa masofaga yuguruvchilarni yillik tayyorgarlik mashg‘ulotlarini rejalashtirish	455
G‘afforova D. B. Gandbolchilarning hujum va himoyadagi texnik usullarini rivojlantirish metodikasi	459
Худайберганов О. К. Педагогические аспекты проблемы ценностного отношения к физической подготовке у курсантов и слушателей высших учебных заведений структуры МВД Республики Узбекистан	463
Ашуров Б. Ш. Стритбол в Республике Узбекистан	469

ILK BOSHLANG'ICH TA'LIM PEDAGOGIKASINING MUHIM JIHATLARI VA IZOHI

Sultanov T. M.

ChDPU "Boshlang'ich ta'lim metodikasi" kafedrası o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari, pedagogika, sifatli ta'lim, bolalar bilan ishlash, boshlang'ich sinf, sinf muhiti, pedagogik maslahatlar.

Ключевые слова: учителя начальных классов, педагогика, качественное образование, работа с детьми, начальный класс, школьная среда, педагогический совет.

Key words: primary school teachers, pedagogy, quality education, work with children, primary grade, school environment, pedagogical council.

"O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi"da belgilab berilgan "mustaqil fikrlaydigan, qat'iy hayotiy nuqtayi nazarga ega, Vatanga sodiq yoshlarni tarbiyalash, demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish jarayonida ularning ijtimoiy faolligini oshirish"[3] vazifasi shaxsning intellektual salohiyatini shakllantirishga, jamiyatning ijtimoiy, siyosiy, madaniy, ma'rifiy hayotida faol va muvaffaqiyatli ishtirokini ta'minlashga zamin yaratadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatiga ehtiyoji ularning nazariy bilimlarni egallashga, o'quv harakatlari motivlari esa ularning o'quv topshiriqlarini bajarishga yo'naltirilgan tizimni egallashga 9 18 undaydi (topshiriq – bu harakat maqsadi va uni egallash shart-sharoitlarining birligidir). O'quv topshiriqning mazmunini xatti-harakatlar yordamida o'quvchilar ayrim yaxlit obyektga taalluqli "qismni" aniqlash va shu "qism" orqali mazkur obyektни fikran tiklash usullarini egallaydilar. Shu yo'l bilan o'quvchilar nazariy bilimlarni egallash usuli sifatida abstraktdan konkretlikka o'tishning mikrotsiklini amalga oshiradilar[6].

Boshlang'ich sinfga endigina qadam qo'yayotgan o'quvchilar bilan ishlash, ularga bilim berish, xulq-atvorini shakllantirish katta mas'uliyatdir. Bu erda pedagogika muhim ahamiyatga ega, chunki u o'qituvchilarga sinf faoliyatini tashkil etishning ilg'or tajribalarini taqdim etadi.

Boshlang'ich maktabda pedagogikaning muhim jihatlari doimo e'tiborga olinishi kerak. Bunday jihatlari qatorida ushbu maqolada quyidagilar ko'rib chiqiladi: tashkilot; umumiy maqsadlarning aniqligi; o'quvchilarga beriladigan uy

vazifasi; sinf muhiti shartlari; xatti-harakatlarni boshqarish; qo'shma mashg'ulot jamoa; havolalarni tushunarli qilish; dialogik o'qitish va o'qitish; o'rganishni baholash.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilari doimo yuqori tashkilotchilik qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Ularning resurslari oldindan tayyorlanishi, dars davomida to'g'ri boshqarilishi va ayniqsa mos va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan bo'lishi kerak. Ular yaxshi sur'atni saqlab, darsning har bir soniyasi muhimligiga ishonch hosil qilish orqali dars vaqtidan unumli foydalanishlari muhimdir. Ushbu turdagi tashkilot muvaffaqiyatli amalga oshirilsa, o'quvchilarda o'ziga ishonch va mustaqillik paydo bo'lishi mumkin.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv jarayonini tashkil etishdagi kamchiliklari, asosan, tartibsiz tashkil etilganligi va resurslarining nomuvofiqligi maqsadga muvofiq emasligi, o'qitish vaqtining unumdorligi pastligi, o'quvchi kutgan natijaning noaniqligida namoyon bo'ladi. o'qituvchilar, sinf tartib-qoidalarini boshqara olmaslik, ta'lim faoliyatini boshqarishdagi xatolar. Darsni pedagogik tashkil etishda o'qituvchining xatolari tufayli o'quvchilarda erkinlik, o'ziga ishonch kabi sifatlar sust shakllangan.

Boshlang'ich ta'lim pedagogikasining quyidagi muhim jihatlarini qayd etish lozim.

Umumiy maqsadlarning aniqligi. Dars sifatiga alohida e'tibor beradigan o'qituvchilar darsda bayon etilgan tushuncha va g'oyalar barcha bolalar uchun tushunarli bo'lishini ta'minlashi muhim. Pedagoglar bolalarning o'quv jarayoniga aralashib, ular darsning asosiy g'oyalarini tushunganliklarini tekshiradilar, agar tushunish tushunarsiz yoki to'liq bo'lmasa, hatto dars yoki sinf davomida qisman o'zgartirishni talab qilsa ham, ularga yordam beradi. Aksariyat o'qituvchilar darsning o'quv maqsadlari aniq bo'lishiga ishonch hosil qilishsa-da, masalan, o'quv maqsadlarini doskaga yozish, bolalar bu nimani anglatishini tushunishlari uchun o'qituvchilar ayniqsa sabrli bo'lishlari kerak. Albatta, bunday sinflardagi o'quvchilar nimaga erishishlari va buning uchun qancha vaqt ajratilishi haqida juda aniq va tushunarli tasavvurga ega bo'lishlari mumkin.

Aksincha, ayrim malakasiz pedagoglar o'qitishning umumiy maqsadi, tushuncha va g'oyalarini aniq va aniq ko'rsata olmaydilar. Bunday hollarda o'qituvchilar o'quvchilarning asosiy tushuncha va g'oyalarni tushunishlarini tekshirish va to'g'rilashda sustroq bo'ladilar, ya'ni ular o'z vaqtida tushuntirishlar bermaydilar yoki bolaning qanchalik tushunishiga qiziqmaydilar. Ushbu sinflardagi bolalar o'zlarining ta'lim maqsadlaridan xabardor bo'lishsa-da, ular ularni to'liq tushunadimi yoki yo'qmi va ularga qanday erishish mumkinligi haqida aniq tasavvurga ega emas va bu maqsadlarga erishish uchun juda kam e'tibor va motivatsiyaga ega.

Uy vazifasi o'quvchilarga beriladi. A'lo va yaxshi tashkil etilgan maktablardagi o'qituvchilar uy vazifasini yanada mazmunli qiladi va bolalar o'rganayotgan narsalar bilan aniqroq bog'lanadi. Ular bolalarning tushunchalarini kengaytirish va chuqurlashtirishga qaratilgan uy vazifalariga nisbatan moslashuvchan yondashishga moyildirlar.

Biroq, sifatsiz maktablarda o'qituvchilar uy vazifasini faqat talab qilinganligi sababli beradilar va topshiriqning o'zi bolalarning sinfda nima o'rganishi bilan bevosita bog'liq emas. O'qituvchilarning rejalashtirilganidan tashqari darsda yuzaga keladigan imkoniyatlardan foydalangan holda uy vazifasini belgilashiga oid misollar yo'q.

Boshlang'ich ta'limda sinf muhiti. Sinfdagi iqlim sinfning umumiy tuyg'usi, o'qituvchi-o'quvchi va o'quvchi-o'quvchi munosabatlari bilan tasdiqlanadi, boshlang'ich maktab o'quvchilarning ta'lim jarayonida katta ahamiyatga ega. Bunda bolalar birinchi jamoaviy birlikni, tengdoshlarini hurmat qilishni, ularga yordam berishni va doimo qo'llab-quvvatlashni shakllantiradilar. Sog'lom sinf sharoitida bolalar bir-birlari bilan sog'lom raqobat va do'stlikni rivojlantirishlari mumkin.

Aksincha, ta'lim sifati past yoki malakasiz o'qituvchilari bo'lgan maktablarda ko'p hollarda kichik yoshdagi o'quvchilar o'rtasida nosog'lom, noxush qarashlarning shakllanishiga sabab bo'lmoqda. O'quvchilar bir-biriga dushmanlik va qarshilik tuyg'ularini namoyon qiladilar va bir-biriga yordam berish va jamoa bo'lib yaxshi ishlash juda qiyin bo'ladi. Bunday muhit bolalar uchun katta noqulaylik va salbiy oqibatlarga olib keldi.

Bunday nosog'lom muhitning tajribasida pedagoglarning qup rok kasallik munosabatda bo'lishi, yangi norozilik, tanbeh berish, o'qishni yo'qotishlarini ifodalash sabablarni keltirilishi mumkin. Yoqimsiz va nosog'lom muhitda ta'lim bolalarning muloqot qilish va hamkorlikda ish olib borish qobiliyatlari juda past buladi.

Xulq-atvorni boshqarish. Hulq-atvorni boshqarishni ko'rib chiqishda pedagoglar o'rtasida uchta farqlarni keltirish mumkin. Yaxshi o'qituvchilardan dars olgan bolalar kamroq tilanishadi va kamdan-kam boshqaruv tartib-intizomga muhtoj bo'lishadi. o'qituvchilar bolalarning xatti- sportini to'g'rilashlari kerak bo'lgan joyda, ular hazil orqali yoki zimmasiga eslatma oladi.

Lekin malakasiz pedagoglardan saboq oluvchi bolalarda intizomning umumiy darajasi yetish past buladi. Bolalar ko'proq tartibsizlikka mavjud va o'qituvchilar ularning tez-tez jazolandi. Intizom ko'pincha ijtimoiy bo'lib qoladi va ba'zida tahdidlar shaxsiy hujumlar, bolalarni sharmanda qilish yoki kamsitish bilan bog'liq bo'ladi. Bu sinflarda tartibsizliklar darajasi davomida darajada yuqori o'qishlar

“ortiqcha nazorat qilish” – o‘quvchilar bolalar ehtiyojlarini o‘qituvchining asosiy nutqi bilan ishlashga qaratilgan qatlikni yaratish.

Birgalikda O‘rganish. Ko‘p o‘rnatuvchi sinf o‘qituvchisi bolalar uchun namuna namuna bo‘lib xizmat qiladi. Xuddi shunday bolalarga jamoada ishlashni, o‘rgatadi, bu bolalarning o‘ziga xos erkin hamkorlik ostida ishlashga zamin yaratib beradi.

Pedagogik bilim va tajribaga ega o‘qituvchilar o‘z o‘quvchilarining ta’lim ta’lim tajribasini shahsiylashtirishga tayyor bo‘ladi. Ular buni o‘z sinflarida bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda, hilma-hil bo‘lgan o‘quv materiallarini taqdim etish orqali amalga oshirishlar. Ular o‘quvchilarining o‘z o‘yinlarini yuklash, o‘z stollarida qo‘llash, fikr bildirish, bolalarning xatti-harakatlari yoki ehtiyojlarini his qilish va o‘quvchilarning o‘qishini ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, ayniqsa, savodxonlik ishlab chiqarish juda past bo‘ladi.

Haqiqiy pedagogik bilim va tajribaga ega bo‘lgan o‘qituvchilar bolalarning ehtiyojlariga juda sezgir bo‘ladi, o‘quvchilar uchun maxsus va mo‘ljallangan ajoyib o‘quv materiallarini taqdim etadi. Bu sinflardagi bolalarning individual ehtiyojlari o‘quvchilarning do‘stlariga yoshlari, yuqori umidlari, mos ravishda qiyin va tabaqalashtirilgan vazifalari qo‘yiladi. Huquqiy o‘qituvchi o‘qituvchilar aniq darsdan tashqari sohalar bilan aloqa qurishda yaxshiroq.

Dialogik o‘qish va bilish. Boshlang‘ich sinf yoshidagi bolalar uchun dialogik ta’lim darajasi juda muhim ahamiyat kasb etadi. O‘quvchi va o‘quvchilarning yordami bilan o‘qish va o‘rganishdan foydalanishga yordam berishdan foydalanish imkoniyati va o‘rganuvchilar bilimi va tushunchalarning mustahkamligini rivojlantiruvchi munosabat, harakat va fikrlash kabi metodlar bilan fan yoki mavzu bo‘yicha kengroq tushunchaga ega bo‘lishi mumkin.

Tashkilotlar (AfL). Haqiqiy pedagogik bolalarni nafaqat o‘qitadi, unga o‘rgatadi, beamr uni o‘rganish jarayoni va progressi ham tekshirib boradi. shunday-dek, o‘qishlarning bilimini mustahkamlashga ham yordam beradi. Bunda, bolalarga taqdim etilgan o‘qishni boshlash tavsiya va ishlari tekshirish o‘rganishni aniqlashning eng asosiy va oddiy usulidir. Ammo bolalarning o‘rganishini ularga o‘z o‘rgangan bilimlarini katta ko‘rib chiqish, takrorlash uchun ko‘proq olish orqali joyda berish mumkin.

Kichik yig‘ilishlar. Pedagoglar sinf o‘quvchilari bilan tez-tez kichik yig‘ilishlar o‘tkazish yoki ko‘p o‘tkazish muhokama qilish, chuqurroq o‘rganish va darsda yoritilgan ish va jarayonlarni rivojlantirishdi.

TIMSS tadqiqoti o‘quv dasturiga yorliq juda aniq tushunarli. O‘quv dasturini belgilab beradi: mo‘ljallangan uquv rejasi, amalga oshirilgan uquv dasturi va erishilgan uquv dasturi.

Ular kuyidagilar bilan ta’riflanadi:

a) maqsadli – jamiyatlarni o‘rganishni nimalarni o‘rganishni maqsad qilgan va bularga javob ishlab chiqarish tizimlari kanda tashkil etilgan;

b) amalga oshirilgan – sinflarda aslida nima o‘qitiladi, kim uni ulgurtadi va u qanday o‘qitiladi;

c) erishilgan – o‘quvchilar nimani o‘rgandilar.

Ilk boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasining muhim jihatlari va ularning izohlarini muammo sinflarda o‘qitish pedagogika sining samaralilik darajasini kuyidagicha izohladi:

“Bashorat qilinganidan ko‘ra, ko‘proq urishga erishgan va yuk orok natijalarni kadi etgan sinflarda pedagogik engashuvlarning samaradorligi darajasi ancha baland hisoblanadi. Aksincha, bashorat qilinganidan ko‘ra kamroq o‘shishga erishgan va uncha yuqori bo‘lmagan natijalarga ega bo‘lgan sinflarda pedagogik ishlab chiqarishning samaradorligi kam bo‘ladi.

xulosa qilib aytganda, o‘qituvchi sinf o‘quvchilari bilan tez-tez kichik yig‘ilishlar o‘tkazish orqali ko‘proq muhokama qilish, chuqurroq o‘rganish darsda yoritilgan ish va jarayonlarni ishlab chiqish.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T., O‘zbekiston. 2016.
2. Mirziyoyev Sh. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T., O‘zbekiston. 2016.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-sonli Farmoni. – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjati, 2017-yil, 6-son, 70-modda.
4. Abdullayeva B.S., Sadidova A.V., Toshpo‘latova M.I. Boshlang‘ich matematika kursi nazariyasi. Pedagogika oliy ta‘lim muassasalarining 5111700-Boshlang‘ich ta‘lim va sport-tarbiyaviy ish” bakalavr yo‘nalishi o‘quvchilari uchun mo‘ljallangan darslik – T.: Innovatsiya-ziyo. 2018. – 37-b.
5. Burxonov S., Xudoyorov O‘., Norqulova Q., Ruzikulova N., Goibova L. Matematika Umumiy o‘rta ta‘lim maktablarining 3-sinfi uchun darslik. “SHARQ” nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati. – T., 2019.
6. Давыдов В. В. Психическое развитие младшего школьника / – М., 1990. – С. 12-27.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada boshlang‘ich maktabda o‘qishni endi boshlayotgan o‘quvchilar bilan ishlash, ularga ta‘lim berish va xulq-atvorining rivojlanishiga erishish juda katta mas‘uliyat talab etadi. Bunda, pedagogika muhim ahamiyatga ega, chunki u o‘qituvchilarga sinfni tashkil qilish uchun eng yaxshi tajribalar haqida tushunchalar atroflicha tahlil qilingan.

РЕЗЮМЕ

В этой статье работа с учащимися, которые только начинают обучение в начальной школе, обучение их и достижение их поведенческого развития требует большой ответственности. В этом важна педагогика, поскольку она дает учителям представление о передовом опыте организации занятий в классе.

SUMMARY

In this article, working with students who are just starting elementary school, teaching them and achieving their behavioral development requires a lot of responsibility. Pedagogy is important here, as it provides teachers with best practices for organizing classroom activities.